

TALABA QIZLARDA OILAVIY QADRIYATLARGA NISBATAN IJOBIY USTANOVKALARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Axmedov Aminjon Amrullayevich,

Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrası

katta o'qituvchisi psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17375118>

Annotatsiya. Ushbu maqolada talaba qizlarning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy hayotga tayyorlanishi jarayonida oilaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy ustanovkalarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega ekanligi haqida fikr mulohazalar yuritilgan. Oila jamiyatning asosiy ijtimoiy instituti bo'lib, uning qadriyatlari shaxsning axloqiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu qadriyatlarning yosh avlodga singdirilishi oilaning barqarorligi va jamiyatda sog'lom munosabatlarning shakllanishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Gedonizm, ijobiy ustanovka, motivatsiya, oilaviy qadriyat, kognitiv mohiyat, ijobiy ustanovka, reffleksiya, moslashuv diagnostikasi, barqarorlik omili, hamjihatlilik omili, xulq atvor motivi, eskapizm.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ОТНОШЕНИЯ К СЕМЕЙНЫМ ЦЕННОСТЯМ У ДЕВУШЕК-СТУДЕНТОВ

Аннотация. В данной статье рассматривается важность формирования позитивного отношения к семейным ценностям в процессе личностного развития и подготовки студенток к общественной жизни. Семья является основным социальным институтом общества, а её ценности играют решающую роль в нравственном, социальном и духовном развитии личности. Формирование этих ценностей у подрастающего поколения способствует стабильности семьи и формированию здоровых отношений в обществе.

Ключевые слова: гедонизм, позитивное отношение, мотивация, семейная ценность, когнитивная сущность, позитивное отношение, рефлексия, диагностика адаптации, фактор стабильности, фактор сплочённости, поведенческий мотив, эскапизм.

THEORETICAL BASIS OF FORMING POSITIVE ATTITUDES TOWARDS FAMILY VALUES IN STUDENT GIRLS

Abstract. This article discusses the importance of forming positive attitudes towards family values in the process of personal development and preparation of female students for social life. The family is the main social institution of society, and its values play a decisive role in the moral, social and spiritual development of the individual. The instillation of these values in the younger generation contributes to the stability of the family and the formation of healthy relationships in society.

Keywords: Hedonism, positive attitude, motivation, family value, cognitive essence, positive attitude, reflection, adaptation diagnostics, stability factor, cohesion factor, behavioral motive, escapism.

Oilaviy qadriyatlar insonning shaxsiy va ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydigan asosiy axloqiy tamoyillar va normalardan iborat. Bu qadriyatlar oilaning tuzilishi, funktsiyalari va ijtimoiy rollari bilan bog'liq. Talaba qizlar uchun oilaviy qadriyatlarning ahamiyatini anglash ularning oilaviy hayotga tayyorlanishida muhim omil hisoblanadi. Qadriyatlar ma'naviyat, hurmat, mehr-muhabbat, mas'uliyat va o'zaro yordam kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi.

Ijobiy ustanovka – bu shaxsning ma’lum bir ijtimoiy hodisaga yoki qadriyatlarga nisbatan barqaror va samimiy munosabati. Talaba qizlarda ijobiy ustanovkalarni shakllantirish psixologik va pedagogik jarayonlarni o’z ichiga oladi. Bu jarayon, asosan, tarbiya, o’qitish, shaxsiy namuna va ijtimoiy ta’sir vositasida amalga oshiriladi. Oilaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy ustanovka talaba qizlarning o’z kelajak oilalarini barpo etishda sog’lom munosabatlar o’rnatishga yordam beradi.

Ijobiy ustanovkalarni shakllantirishda psixologik tamoyillar va mexanizmlar muhimdir. Bu tamoyillar orasida shaxsning kognitiv, emotsional va motivatsion jarayonlari o’rin tutadi. Kognitiv jarayonlar qadriyatlar va ustanovkalarni anglashni, emotsional jarayonlar esa ularga nisbatan his-tuyg’ularni rivojlantiradi. Motivatsion jihatlar shaxsning ijtimoiy muhitga moslashishini va oila hayotida faol ishtirok etishini ta’minlaydi.

Ijobiy ustanovkalarining shakllanishiga ko’plab omillar ta’sir qiladi. Bular orasida oila muhitining barqarorligi, ota-onalar bilan o’zaro munosabatlar, jamiyatdagi qadriyatlar tizimi va ta’lim muassasalarining ta’siri muhim o’rin tutadi. Talaba qizlarning o’z oilalaridan olgan tarbiyasi va ular o’rganadigan ijtimoiy tajriba oilaviy qadriyatlarga munosabatni shakllantirishda hal qiluvchi rol o’ynaydi.

Talaba qizlarda oilaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy ustanovkalarni shakllantirish nazariy asoslarining o’rganilishi bu jarayonning murakkab va ko’p qirrali ekanligini ko’rsatadi. Psixologik va pedagogik yondashuvlarni uyg’unlashtirish orqali, talaba qizlarning kelajakda mustahkam va sog’lom oilalarni yaratishlari uchun zarur bo’lgan shaxsiy sifatlarni rivojlantirish mumkin.

Oilaviy qadriyatlar shaxsning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo’lib, ular jamiyatda barqaror oila va sog’lom ijtimoiy munosabatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Talaba qizlarning ijtimoiy rivojlanish jarayonida oilaviy qadriyatlarga ijobiy munosabat va ustanovkalarni shakllantirish zamonaviy jamiyatda oila institutining ahamiyatini yanada yuksaltiradi.

Bugungi kunda oilaviy qadriyatlarga bo’lgan e’tiborni oshirish orqali ijtimoiy hayotda mustahkam oila asoslarini shakllantirish maqsad qilinmoqda. Talaba qizlar bu davrida shaxsiy va ma’naviy rivojlanish jarayonini boshdan kechirayotgan bo’lib, ularning oilaviy qadriyatlarga bo’lgan munosabati kelajakdagi oilaviy hayot uchun tayyorgarlik vazifasini bajaradi. Ularning bu qadriyatlarga bo’lgan ijobiy ustanovkalari ko’pincha o’zlari ko’rgan oilaviy namuna, atrof-muhit ta’siri va ta’lim muassasasida o’rganilgan bilimlar orqali shakllanadi. Shuning uchun, talaba qizlarda oilaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy ustanovkalarni shakllantirish murakkab va ko’p qirrali pedagogik-psixologik jarayondir.

Ushbu jarayonda shaxsning psixologik xususiyatlari, masalan, o’zini anglash, shaxsiy qadriyatlarni idrok qilish, va oilaviy vazifalarga nisbatan mas’uliyatli yondashuv shakllanadi. Oila jamiyatning kichik modeli bo’lib, ijtimoiylashuv va shaxsiy identifikatsiya jarayonida muhim o’rin tutadi. Bu jarayonda talaba qizlar oiladagi rollarni, o’zaro munosabatlarni va oila qadriyatlarini o’rganadilar, bu esa ularning shaxsiy munosabatlariga va kelajakdagi oilaviy hayotiga ta’sir qiladi.

Oilaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy ustanovkalarni shakllantirishning nazariy jihatlarini turli fanlar, jumladan, psixologiya, sotsiologiya, pedagogika va etnologiya asosida tahlil qilinadi. Ushbu qadriyatlar insonning shaxsiy hayotini, ma’naviyatini va ijtimoiy moslashuvini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. Oilaviy qadriyatlar o’z navbatida madaniyat, an’analar

va diniy qarashlar bilan chambarchas bog'liqdir. Shunday ekan, qadriyatlarni shakllantirishda milliy va madaniy omillar ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Talaba qizlar oilaviy qadriyatlarga nisbatan munosabatni shakllantirishda ko'pincha o'z oilasidagi yetuk shaxslarni yoki ta'lim jarayonida uchraydigan ideal namunalarni kuzatish orqali o'rganadilar. Ota-onalarning shaxsiy hayotiy qarashlari, ularning mas'uliyatli, mehribon, va hurmatli bo'lishi qizlarning kelajakda oilaviy munosabatlarga qanday yondashishini belgilaydi. Shuningdek, ijobiy o'rnaklar ta'sirida ular oilaviy qadriyatlarning ahamiyatini yaxshiroq anglaydilar.

Har bir jamiyat o'zining o'ziga xos madaniy qadriyatlariga ega bo'lib, ular oilaviy munosabatlarda ham namoyon bo'ladi. Milliy an'analar va urf-odatlar talaba qizlarda oilaviy qadriyatlarga ijobiy munosabatni shakllantirishning eng muhim omillaridan biridir. Masalan, ota-onaga hurmat, kekxa avlodni qadrlash, oila a'zolariga mehr ko'rsatish kabi qadriyatlar turli xil madaniy va etnik guruhlarining asosiy tamoyillarini tashkil etadi. Bu qadriyatlar yoshlar orasida o'rnatilib, jamiyatda mustahkam oilalar barpo etishga xizmat qiladi.

Talaba qizlarda oilaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy ustanovkalarni shakllantirish faqat oilaviy muhitda emas, balki ta'lim muassasalarida ham amalga oshirilishi kerak. Shuningdek, darsdan tashqari tadbirlar, masalan, oilaga bag'ishlangan kechalar, ota-onalar ishtirokidagi uchrashuvlar, va xayriya faoliyatlari oilaviy qadriyatlarga bo'lgan e'tiborni kuchaytiradi.

Globallashuv jarayonida oilaviy qadriyatlarga nisbatan munosabatlar o'zgarishi mumkin. Yangi texnologiyalar, internet va zamonaviy hayotning shiddatli rivojlanishi natijasida an'anaviy oilaviy qadriyatlarga e'tibor kamayishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy talaba qizlarni oilaviy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash va ularning oila institutini anglash darajasini oshirish zarur bo'lib qoldi. Oila qadriyatlarini mustahkamlashda milliy o'ziga xoslikni saqlab qolish va zamonaviy ta'lim usullaridan foydalanish muhimdir.

Shaxsning psixologik rivojlanishi jarayonida qadriyatlar va ustanovkalarni shakllantirishning kognitiv va emotsional jihatlarini inobatga olinadi. Buning uchun ijtimoiy psixologiyada qadriyatlarni shakllantirish bo'yicha turli nazariyalar mavjud. Masalan, o'rganish nazariyasiga ko'ra, shaxs atrof-muhitni kuzatish va taqlid qilish orqali yangi qadriyatlarni o'zlashtiradi. Shu bilan birga, ijobiy ustanovkalarni shakllantirishda ta'limning motivatsion jihatlarini va o'zini anglash jarayonlari ham muhim o'rin tutadi.

Oilaviy qadriyatlarga ijobiy ustanovkalarni shakllantirish, shaxsni ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli moslashtirish va kelajakda mustahkam oilaviy munosabatlarni barpo etishga qaratilgan. Bu jarayon turli sohalar – ta'lim, psixologiya, madaniyat va jamiyatni o'zaro uyg'unlikda rivojlantirishni talab etadi. Shu sababli, talaba qizlarga beriladigan ta'lim va tarbiya, o'z ichiga qadriyatlarni, oilaviy an'analarni va zamonaviy o'qitish usullarini qamrab olgan bo'lishi lozim.

Xulosa o'rnida shuni takidlash joizki, ma'naviy barkamol, jismoniy sog'lom farzandlarni voyaga yetkazishda oilada amalga oshiriladigan axloq, odob tarbiyasining o'zni benihoya katta. Xalqimizning axloq va odob tarbiyasi borasidagi an'analari, qadriyatlari asrlar davomida shakllanib, rivojlanib kelgan. Islomga qadar yuzaga kelgan axloqiy qadriyatlar, islomiy an'analar, buyuk mutafakkirlarning hikmatli so'zlari, xalq og'zaki ijodida ifodalangan marosimlar, urf-odatlar, muomala va yurish-turish qoidalari oiladagi axloq, odob tarbiyasiga asos bo'lgan.

Talaba qizlarda oilaviy qadriyatlarga ijobiy ustanovkalarni shakllantirish, ularning psixologik rivojlanishi va jamiyatda mustahkam oilaviy munosabatlarni barpo etish uchun muhimdir. Bu ustanovkalar oilaning barqarorligini ta'minlash va shaxsiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur poydevor yaratadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi «2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida» PF-60-sonli Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son
2. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. 3-jild. – T.: «O'zbekiston», 2019. – 400 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari. 4-jild. – T.: «O'zbekiston», 2020. – 400 b.
4. Shoumarov G'. Qodirov.U. Oilaga psixologik yordam ko'rsatish. T.: «Akademnashr» 2003 yil. -72 b.
5. Shoumarov G'. Qodirov.U. Oilaga psixologik yordam ko'rsatishning ayrim ilmiy-amaliy va metodologik masalalari // Zamonaviy ta'lim, 2013 yil № 6, - B.16-20.
6. Egamberdieva N. Ijtimoiy pedagogika. – Toshkent: Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009. – 232 b.
7. Yusuf Xos Hojib. Qutadg'u bilig. - Toshkent: «Yulduzcha», 1990.-192 b.
8. Quronov M. Otalar kitobi. – T.: O'zbekiston, 2007. – 78 b.
9. Akramova F.A., Bilolova Z.B. Oila ensiklopediyasi. – T: «Ozbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2019. – 240 b.
10. Akramova F.A. Oilada sog'lom psixologik muhitni tarkib toptirish – jamiyat barqarorligining asosi sifatida // Zamonaviy ta'lim. 2017 № 12, B. 4-15.
11. Akramova F.A. va boshqalar. Yosh ota-ona kitobi. (3 yoshgacha bo'lgan bolalarni ma'naviy tarbiyalash bo'yicha qo'llanma). – Toshkent: Muharrir nashriyoti, 2018. – 116 b.